

és general i *leurri* només d'Alta-Navarra i perquè *ne-* sembla ser prefix, Mitx., *Fo.*, 551; en aquest, per la forma de les àrees, com explica Mitxelena, *FoHiVca.*, pp. 325, 552.

N'hi ha més: *Narru/larru* 'cuïro', *nabar/labar* «zar-za», *nardai/lardai* = cast. *narría*, *nazkatu/lazkatu*, *nekabiur/lekabiur*, potses *narea/ralea*, i algun (com *-nar/lar*) que vaig afegir-hi en el treball de *FoLiVa.* XII, 1972, 299-319. I és clar que enmig de tot això deu haver-hi casos barrejats, de reflux o de vaivé, i fins potser d'evolució en sentit oposat. Més clar és que això es conjuga bé amb la teoria de les «fortes» «lenides» que exposa Mitxelena, *FoHiVca.*, § 16.13. Ni espera ningú que ell i jo coincidim, de bon principi, en els detalls, ni hem de desesperar d'arribar-hi. Heus aquí, doncs, elements de sobres per judicar que no hi ha escrípol fonètic contra l'equació basc *napur/lapur* (<-fur) = cat. oc. *lefr-*. De la qual declara ja Mitxelena (p. 551) «accepto gustoso la sugerència de Corominas».⁵

En tot cas no hem d'aturar-nos forçosament en el basc i en el romànic, car fóra perillós aclarir els ulls a fets que tenim ben documentats en l'Antiguitat. Els *Naffur* foren una tribu camítica de bandits nòmades que vivia i actuava en el temps entre la 1.ª i la 2.ª guerra púnica en el hinterland de Cartago, i de la qual quedava vívida memòria, i ben cert, àdhuc presència, en el S. VI de la nostra era. En la guerra dels Mercenaris contra Cartago (instigada per Roma), va fer un paper important en l'atac de l'exèrcit mercenari contra la ciutat. Flaubert després de documentar-se copiosament en Gesenius, Talbe, Barth, Sant Agustí etc., els posa en escena en *Salammbô* (1862), capítol XIV etc.: «une troupe de Naffur, bandits nomades rencontrés dans la région des dattes»; el general dels rebels, que roden per Tunísia, els ajuntà a les seves forces, i en acostar-se a la capital «aux deux ailes il distribuait des Naffur, montés sur des chameaux à poils ras couverts de plumes d'autruche» (ed. Maynial, pp. 333-7; ed. *ne varietur*, pp. 400-4).

No quedà això en els temps novellats en *Salammbô*. Vuit segles més tard, restaven bellugadissos i aterridors, després de la invasió vandàlica, en el S. VI. En temps de l'epopeia de l'africà Flavius C. Corippus, *Ioannidos seu de bellis libycis libri VIII*: la història de les guerres del bizantí Iohannes Comnenos. En què llegim passatges com aqueixos, descrivint la fugida de les poblacions pacífiques, quan ells s'atansen: «atque omni de plebe viros tunc Naffur anhelus, / vicina de parte premit: Nos linqwere terras / et dulces terrore lares sors impia pulsat: / fervet praedo ferox: nullis iam vita salutis / certa locis; acti fati urguemur iniquis; / tempore Vandalici perierunt gaudia regni / nostra simul ---»; «Maurorum principes --- Antalas --- gentes Libyae commovit amaras / --- et indomitus latos discurrit in agros, / hinc Sinusdisae volitant per bella cohortes, / Silvacaecae truces et saevius Naffur in armis»; «Ifuracumque acies et mixto Naffure Frexes, / dant animas gladiis ---» (III, 190; II, 52; VIII, 648; i encara IV, 48; 60

VII, 384).

Segons els estudis de J. Partsch (monografia *Die Berber bei Corippus*, i editor de l'epos en els MGH III, 2, 1879), i els seus altres editors Petschenig i Riedmüller, sembla que llur nom restà, després de la invasió mahometana, en el *Djebel Nefús* o *Nefúsa*, a tres jornades de Trípoli i a sis de Cairuan: el mateix Corippus parla dels *Navusi montana* II, 146 (94 versos després de parlar dels *Naffur*), ço que tant pot entendre's en el sentit de noms distingits, com en el de variants dialectals o fonètiques del mateix nom, per parlar camítics o semítics que repugnessin a la *-f* etc.

En tot cas el Bekrí (S. XI) i Ibn Khaldun, *Hist. dels Berebers* (S. XIV), continuen parlant d'aquests *Nefúsa* com gent indòmita, que s'havien fet jueus per no abraçar l'islamisme. I diu el darrer «une montagne au SO. de Tripoli, porte le nom de *Nefouça* et sert encore de demeure à une fraction de ce peuple --- aujourd'hui on trouve quelques misérables débris de cette tribu, éparpillés dans les provinces de l'Égypte et du Maghreb» (trad. de Slane): cosa que ens podria induir a creure que, dispersats com gent perillosa pels governants islàmics, s'havien convertit en epònims de tota gent predatoria. El Bekrí ens informa que «barbara utitur lingua <doncs 'camítica'> et sectae Ibaitarum addicta est --- ceterum nullius principis auctoritatem agnoscunt» (trad. de Goeje).

Que Corippus no parlava per fantasia, podem estar-ne més que segurs quan tots els especialistes (Skutsch, en Pauly-Wissowa, s. v. *Corippus*; Riedmüller etc.) es fan eco de la fidelitat de la seva gran acumulació de noms propis bàrbars. De fet aquesta terminació *-ur*, i altres característiques d'aquest nom, reapareixen sovint en l'antiga onomàstica bereber: *Anspur* (Cor., *Ioh.* VII, 437), *Succur* (VIII, 60), *Sucuri* (VIII, 21359), *Austur* (Mauri Syrtis Maioris, Cor. II, 89 etc.); *Capsur rex* (Vict. Vit., *De Persec. Vand.* I, 35, 37); *Afur* antic nom guanche (Barker-Webb, *Hist. Nat. Canaries*, 1836, I, 193, cf. *Afun* en Corippus VIII, 603), *Meskúr* en Ibn Khaldun (I, 226).

No obstant també és possible que l'origen del mot no fos tan individual, ja que no anecdòtic. Car no perdo de vista que és vivíssima en àrab una arrel *nfr*, de significats múltiples sens dubte, però especialment «s'effaroucher et s'enfuir (bête), se disperser (gens); s'élancer, se précipiter (vers)»; i l'adjectiu (en realitat participi actiu d'aqueix verb) *nâfir* «fuyard, ombrageux (animal)», precisament forma un plural *nafúr*; veg. els detalls d'això en Belot i Lane, 2823-25; i Dozy, *Suppl.* (II, 699b), documenta en escriptors àrabs *nafir* i també *nafr* «troupe de gens qui partent pour la guerre».

És una arrel post-antroponímica? Sembla que no, puix que en àrab degué ser ja pre-islàmica. El Djauharí (a. 1002 d. C.) cita, segons Lane, uns versos del cèlebre poeta pre-mahomètic Imru'l-Qais, on *min nâfirih* es diu d'un «animal shot by him, who does not go away»; i en l'Alcorà apareix *nâfar* «he ran away through fright»; i *nufâr* «the act of flying from the truth» (Penrice, p. 149). D'altra banda, gràcies a Co-